

ШЫҢ

1925 чылы
түзүлүштөгү

1965 ч.
АВГУСТ

18

СРЕДА

№ 194 (6211)

Өртөз 2 көп.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

БӨГҮН—ТЫВАНЫҢ ПРОФЭВИЛЕДЕРИНИҢ КАТТЫШКАН

КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ БОЛУР

Профэвилел организацияларының ролюн улам бедидер

Республиканың профэвилел активия Кызыл хоорайда чыгып келген. Тываның профэвилелдериниң каттышкан IX конференциязы бөгүн болуп аар. Аңаа облпрофэвилел боудунуң өткөдүн бээр.

Партияның болгаш чазактың совет профэвилелдериниң мурунга салган сорулгаларына база профэвилелдериниң XIII съездиниң шийт-пирлерин куушетишаан, областтың профэвилелдер чөвүлели өткөтүүгө үштинде СЭКП-ниң XXII съездинин, партияның болгаш чазактың дараазындагы шийтпирлерин куушетишче амыччы чонларын мобилизастар талашып чамдык эки ажилдарын кылган. Тыва АССР-ниң ажилчы чонлары чеди чыл планын куушса бетиде күсөдөр дээр бөгүн улуустук социалисттик чарыжыга кириштишаан, чеди чыл планын чедикишкенин куушетишче боттарыны күш-ажылының чогуру үлүм кириген.

Республиканың анык үлөспүр 1965 чылында бирги чартык чылында нийти продукция боудунуң үндүренин планын 110 хуу, куш-ажылдың боудуңуң үлүмү талашып чамдык 108 хуу күсөткен. Көдээ ажил-айылдың ажил-ишчилери багай эвес түңнелдерин чеди алганнар. Колхозтар болгаш совхозтар тарымга планын 101 хуу күсөткен. Сүт-садым алыр-ның чартык чыл планын 144 хуу, атыттың — 111, дүктүң — 114 хуу күсөткен. Мал ажилын улам ыңай хөгжүдүр талашып чамдык чедикишкенин база чеди алганнар.

Профэвилелдериниң област чөвүлели, оң президиум, профэвилелдериниң амирлар байлы-биле обкомдары социалисттик чарышты, коммунисттик куш-ажыл дээр шиймачылыкни организаастарына профэвилел комитеттериниң ажилын экижидер талашып чамдык ажилды чоруткан. Социалисттик хуушталарын түңнелдерин квартал бүрүндө үндүрүп, чарыштың тилекчилериниң шийтпир кызыл туктарын тыспып турар. Профкомнар боудурага сорулгаларын куушетишче ажилчы чонларын мобилизастар талашып чамдык организаастар чорутуп турар. Оларга Кызылдың электростанцияларын мектепке, «Тыва даг-дугу» комбинаттың кытгышкан профэвилел комитеттерин, дуржулга станцияларда ажилчы комитет болгаш өскөдөр-даа хамаар-жыр. Профэвилелдериниң комитеттерин боудурага ажилчы чорутуугазыне, социалисттик чарышты, коммунисттик куш-ажыл дээр шиймачылыкни организаастарыне, куш-ажыл камгалаанын болгаш техникаларын айымал чок чорутуу экижидеринче, ажилчы чонларын хөгжөдөрлерин өй-шанаа эки хандарычыне куш кичигей салып, чогуру түңнелдерин чеди ал турар.

Оң-биле чамдык профэвилелдериниң област чөвүлели, оң президиум өткөтүүгө үштинде боудурулгенин, ажилчы чонларын култура-амырал хандарыжыларын айттырыларын шийтпирлеринче профэвилелдериниң ажилдарын куушетишкенин чарышты угуланып турар. Оң түңнелдерин чамдык област, район болгаш чер-чер комитеттери социалисттик чарышты, алаңгы коммунисттик куш-ажыл дээр шиймачылыкни организаастар, коллективтер керээри куушетишче чарышты кичигей салып, доктаама ажилдар боудурага хуурааларын, чогаалыч чылдар болгаш рационализаторлар база эрте-техниктиң нийтилерин ажилды багай организаастар, куш-ажылдың тарымчалык байдалдарын тургузарын, куш-ажыл хоойлуун сагымдарын администрация чарыштарын кошкыч негеп турар. Боудурага айттырыларын шийтпирлеринче ажилчы чонларын мобилизастар талашып чамдык ажилды чарышты тургусканында республиканың үлөспүр боудурулгенин, тузут, транспорт организаастарынын, колхозтарынын болгаш совхозтарынын ажилында улут четпестер бар. Ол ышкаа көдээ ажил-айыл хөгжүдөдүнө четпестер эвээш эвес.

Ажилчы чонларын калдыкылгазын болгаш дыштанылганын организаастар ажилды профэвилелдер организаастар чогуру дегилге чеди организаастар шыдаагып турар. «Уш-Белдир», «Чедер» курорттары!

Пропагандистер өөредилгези

Политиктиң чырыдышкынын системазына — хей миллион совет кижилериниң бугуру ленин учурстединге чам өөредилге чыгып ам улаас эгелээр. Бистик республиканың пропаганда калдыкыларын оң хонук куушалагы курс өөредилгези эгелээр. «Чеди чыл планының соолгу чыгылып баштайгы түңнелери болгаш чаа беш чыл планында Тыва АССР-ниң экономика база култура хөгжүдөдүнүн сорулгаларын дугайында» СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Токайың, «Биология эртеминде байдалды дугайында» Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дарганын бирги оралакчы эш В. А. Соколовуң лекцияларын курстун кижилерини өөредилгени баштайгы хүндө диджаанар.

лагерлериниң ажилына моон соңгаары сезоннарда каталтаары күзөчиг эвес четпестер тургулаар.

Амдырал-хандарыга, садыг болгаш нийтинин ченинелге боудурагелериниң чоңу хандарының културазы ам-даа чывыс. Чоңу эргежок чугуда барааннар болгаш амдырал-хандарының чүдөдөр-биле хандарын организаастар ажилда четпестер амга чедир четче уузуктатынмаан.

Ажилчы чонларын кижиздериниң айттырылар партиа, профэвилел, комсомол организаастарының кол сорулгаларын бирээни боудур. Ынды болза-даа республикада култура олактары, клубтар болгаш дыштанылга бажычлары, кымыл боудурун, кино тургузулгалары, библиотекалар, оларын кийинде профэвилелдериниң култура-албан чарыш чывыс дегилге ажилда турар. «Кызыл туудурун» тууду эгелелдеме клуб хуураалдар зал кылдыр хуулаан, Тууду комитет-даа амга чедир ол клубтун бугуру ээни болбаан. Ынды чорук респотерооку клубуна база бар. А «Элегес» совхозта клуб боудунуң бугу ажилын кинофильмдер үндүрер-биле кызыгаарлаттып турар.

Совет профэвилелдериниң ажил-чорудууларын улут болгаш хей талашып. Республиканың профэвилелдер органиаастар партиа организаастарын хуу бурдуги уурулгалары-биле боудунуң бугу ажил-чорудууларын үндүрүш-биле экижидер хуушталган. Тываның профэвилелдериниң бөгүн болуп IX каттышкан конференциязы республиканың профэвилел органиаастарын ажилына чогуру үлөспүр берип, оң ажилын шиймачылыкни бугу-биле көрүп, профэвилел органиаастарын мурунга тодаргай сорулгаларын салыр.

Профэвилелдериниң сорулгалы болза партианың төөгүлү XXII съездин шийтпирлерин, СЭКП Т-К-ның ноябрь, октябрь болгаш март пленумдарын доктаалдарын амдырал-рада боттандарычыне ажилчы чонларын мобилизастары боудур. Бугу профэвилел организаастары социалисттик чарышты ууруту талашып-биле организаастар ажилды экижидер, оңу куш-ажылдың боудуручудун улам ыңай өстүреринче, продукцияны бот-үштин чингидеринче болгаш оң шыгарын экижидеринче, чаа техника болгаш боудурагелерини мурак-чы боудурагелерин леспердизин угуланып турар.

Облпрофэвилел, профэвилел обкомдарын, чер-чер комитеттери социалисттик чарышты, оң дээди хандары коммунисттик куш-ажыл дээр шиймачылыкни калбаа-биле дээр хандары, куш-ажылга материалды болгаш моральды десткишкенин билдирди дүштүрер, ажилчыларын болгаш албан-хаакчыларын боудурага база амдырал байдалдарын экижидер дугайында сагым салыр, доктаама ажилдар боудурага хуурааларын уурутуу экижидер, ажилчы чонларын чаагай чорутуу бедидер дээр үргүлчү контролон боттандыраар, ол сорулгалы бугу-ле култура-албан чарыштарын, амдырал-хандарыжыларын, садымны, нийтинин ченинелгезин, медицина, уругалар албан чарыштарын, школаларын, куш-куулауу болгаш спорт организаастарын ажилын үндүрүш-биле экижидерин чеди ал турар.

Профэвилел организаастары ажилчыларын болгаш албан-хаакчыларын профэвилел хуушталганын хаара туулар, калдарыны өөредер, кижиздер болгаш ажилга таарымч тургузар талашып-биле доктаама организаастар ажилды чорудар ууруду.

Республиканың профэвилел организаастарын бугу ажил-чорудууларын чорударда боттарының шийтпирлериниң болгаш үстүндө турар организаастарын шийтпирлериниң билселден дээр шыгыны контролду боттандыраар, ажилды даандырган участуо дээр профэвилел ажилдары чарыштарын негелден күштелдирер, хей-нийтич эгелерде ажилда турар чөвүлелдерге, кидилстерге, комиссияларга, профэвилел активияне доктаама дайыры чугула.

Республиканың профэвилелдериниң ажил-чорудууларын чаа-чаа чедикишкенин кууш каалынар!

Курстун кижикчитери август 25-ке чедир лекцияларын нийтиш-биле чарыш чеге дыңнаар, оң соода, СЭКП төөгүлү, философияның база политиктиң экономикалык секцияларын тус-тус ажилда эгелээр болгаш пропагандаистерниң ажил дуржулганын солчулганы боудур. Политиктиң чырыдышкынын системазына чаа өөредилге чылын организаастар болгаш теоретиктиң бекия дегилге эгелээр-биле холбашкан документалды кинофильмдерни курстун кижикчилери көрүп, пропаганда ажилының чарыштың чаа хандарын өөредилге Кызыл хоорайда коммунисттик куш-ажыл боудурагелериниң республика типографиянык болгаш өскөдөр чарыштарын ажилды талашып, эскүрүлгелер планнаттыган.

Ажаап алышкын калбарган

Республиканың хову-шөдөрлеринде тарга ажаап алышкынын фронттук калбарган. Эрткен дегилге төңчүлдө барымы район-нарын ажил-агыйларын соон дариң, улут совхозтарын бирээни «Тинделге» кезишкенин кирген. Мында ам муң гектар ажил чедер тарга ажаап алдыган. Каа-Хем районунуң чамдык ажил-агыйлары ажаап алышкыныне база эгелен кирген. Таңды районунуң «Межегей» совхоз болгаш «Коммунизм» хову-шөдөр колхозтук механизаторлары кезишкенин эгелээр-биле тарга ажаап алышкыныне кирген.

Кезишкенин баштайгы хүнеринден эгелен механизаторларын эки түңнелдиг ажилын дугайында өөрүчүгү медалдар чүк бурдундан кээп турар. «Тинделге» совхозтук комбайнерлер Монгуш Хуреш-оол болгаш Ооржак Даар-оол хуу бурдунда-ле ийи норманы күсөдүп турар.

Чамдык ажил-агыйларда таранын аңгалып кезерин чорудуп турар. Калбаа-биле алыр «ЖВН-6» деп жижалар «Улуг-Хаз» совхозта кезишкенин эгелээр. «Сүт-Хем» совхозта кызыл-тасты тавычалы кестирип турар.

Хоорайны район төптериниң болгаш ажилын суурларын турткычтары тарга ажаап алышкыныне дуулажып уулу турар. Ак-Довуркаш Барым-Хемчик районун ажил-агыйларынче он-он чук автомашиналар чоруткан, чүге «Барлык» совхозта олар 14 саны.

Ындыг турза-даа частырылар болгаш эртинириниң, а чамдык черлерде ажил-агый эвес чоруткар ажаап алышкынын эгелээр-биле илереп келген. Ажаап алышкынын эгелээр-биле холбаштыр Барым-Хемчик районун «Эртен 7 шакта ченинэр, 8 шакта тарга шөлүңгө чеккен турар» дээр дүңгү хуураалы шийтпир Мавдыр сактып келген. Ол черде эртен 5 шакта туруп чачыгып калган. Оттуп келген, катан удуур, дээр-даа карак шиймачыны болган. Устүндө каттың кыры дургаар чыгылап алган эртер ам-даа хандарыштышаан. Адам ки оорутуу бир-ле кижиниң талашып ээни дийлешкен. Мадыр коо агайып, үстүндө кууу көргөс, Сарылар Доржат оттуп келген, хөдөөне чоруганын ажаап алган, ийи билдиз мойнуна сиргеп салып алган чыгып.

— Ыгуу келбестир бе? — деп, ол Мадырнын көрүп кааш, айттыган.

— Ыгуу хангай, — деп, демин хандарышты, оожум эел каан. — Эртеге хөдөлүп турга эки ийиан ба. «Чыдында чыргал чок, олутта олза чок» дийрип болтай.

— Сун оон-ла шын. «Эрте турган кижиз эерлиг айтка таварышкан» дийрип ийи бе? Эрте тургаш, комбайн хылап алыр-дыр. — Ында дээр Доржат аваягып турга халаан. А оң чанында чыткан кожазы эр, бажыч чоруганын дуй тартымышаан, хыйланган.

— Кижиз уулап! Мырынай карангы дун шыкажыл. Мындагы эрте чуну канчаар кижиз сен.

— Тур-тур, харын! — деп, Доржат оңу улам-ла шугулааткан. — Даштын бригадир чеди келди.

Ол аразында кожазы өрөздөн шылап-ла хөдүгү үш диништып келген: — Туруна-а-а-а! Туруна-а-а-а! Аястыр, эрте ажилдап үнөр херек.

«Хуушун сарыг херелери чер кырында дегилдиртти дээр келген. Куучу хову корабилерин тургалган, сарыг-хоор кызыл-таст хуу каранга алдыналып чылар дегиле шөлө шуужул үнүркен. Хей комбайннар уулу турда, төмөс чүгө, хову турлаан таргаа чеди дуушук алаарган. Шутуп 19 комбайн Эй-не бажыла мырынай чаа комбайн. Оң

Найыралдыг индонезий улусна

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Дарганы А. И. Микоян биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Дарганы Н. С. Хрущев Индонезияның хамаарышпас чорутуу чарлаан хүндө бээр 20 чыл болгон оң-биле холбаштыр байырыг телеграмманы Индонезия Республиканың президентин болгаш премьер-министри доктор Сукарнога чоруткан. Телеграммага совет улустун, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң болгаш Совет чазактың мурундан чүрөктүң хамымыдан байыры индонезий улуска дамчыдып турар.

Индонезий өңүктүрүн чедикишкенине совет кижилер чүрөктүң бугу хамымыдан байыр чедирип турар дээрин телеграммага чугаалап турар. Ийи чурттарын аразында найыралдык болгаш кады ажилдажылган туругтугун харызаалары болза, алаңгы бо үеде чамдык районнарда болгаш бирги ээлчеге Муруу-Чөөн Азияда империализмин, хамыктың мурунда АКШ-тын агрессия хөдөлүшкенин тундунде делегейге дүшкүрүп чорук күштелип, улустарын айымал чок чорутууга кыжанышкын угулган үеде оңа эргежок чугула антиимпериалист күштериниң чачыс эвин быжыгалаарына дуулап турар.

(СЭТА).

ХУН ДЕМДЕГЕЛИ

чамдык ажил-агыйларда кезеринде тарга ажаап алышкынын фронттук калбарган. Эрткен дегилге төңчүлдө барымы район-нарын ажил-агыйларын соон дариң, улут совхозтарын бирээни «Тинделге» кезишкенин кирген. Мында ам муң гектар ажил чедер тарга ажаап алдыган. Каа-Хем районунуң чамдык ажил-агыйлары ажаап алышкыныне база эгелен кирген. Таңды районунуң «Межегей» совхоз болгаш «Коммунизм» хову-шөдөр колхозтук механизаторлары кезишкенин эгелээр-биле тарга ажаап алышкыныне кирген.

бааи, ындыг комбайннар кыска сыптыг тараны кестирип албас. Тараа кезишкенин чамдык комбайнерлер куду дегилге чорудуп турар дугайында баштайгы сигналдар ажил-агыйлардан база кээп турар. Хей-хей шөдөрдө ажаап алдынып, мажакталган тарга хей. Комбайннар багай септенип-биле тарга эки бастырып-таймай кудурук бооп уулу турары база бар.

Ажаап алышкынын эгелээр Барым-Хемчикте чамдык ховуларда механизаторларын туртгар черин эки кылбаан, чем-биле багай хандырып турар.

Тараа дургаар планын күсөдөр, ол ажилды дүрген чорударыне кедээни ажил-ишчилерин, ийи бугу кужун угуланып ууруду. Уурутуучуларын, тускы эртинирин, партиа организаастарын хөдөө чамдык хуушталгыч хөдөө кестүп келген частырыларын дүрген уурутуучулар боудур.

Ажаап алышкынын медээзи

(1965 чылдың август 15-те)

РАЙОННАР	КЕСТИРГЕНИ (га-биле)	БАСТЫРГАНЫ (центнер-биле)
Таяды	1150	6270
Барым-Хемчик	531	2180
Каа-Хем	330	581
Улуг-Хем	345	109

Өске районнардан медээ чок.

Эрткен чылдың август 15-те республикага кестинген тарга 12513 га, бастырганы 46309 центнер турган болза, ам чүгө 2356 ганы кескен, 9140 центнери бастырган.

ДҮНЕКИ ОТТАР

кызыл боудурун дозуу безин кыла-найып дооруп. Сарылар Доржат оңу шугулааткан чоруга олурган, үе сирген бөгүн шала тилкелер салыпкан, мурунда шөлдө хоор-сарыг кызыл-таст кара албай кайгал чорган. Оң соода ийи комбайн. Ол болза Доржаттын уурутуу турар эвөөнуң комбайн-нары-дыр. Доржаттын эвөөнуң соода Олай-оол, биле Кучан-оол алышкыларын ийи эвөөлөрү дидир-деп бар чорган.

Таранын шылыны кеме берген. Ам кезип болур. Кыска техниктиг хылаа сөүлүдө, эвөө уурутуучу С. Доржат кызыл-таст баштарын холуга үзө түтүп алгаш, ууштар көрүп турар, өөрүңе чугаалаан.

— Кезип болур-дур, көрүңер даан. Көңүс курган!

— Ындыг-дыр, харын — деп, оңу улут комбайнер Хомушук Сарыг-оол дегээни. — Кестирип кирер-ле.

— Кирер-ле! — дээр, Доржат холуга агаарга харбаш кылган.

Эвөөнуң үш комбайнны бир деси таралайышаан, бажы берген кызыл-таст шөлүңгө кыдырып уурутуштур калган. Ууун эес сиргеп кызыл-таст комбайнын хөдөлүшкенине хандарышты, чидиг бистер кырыч эгип, оң оудра кестирген, транспорт-биле бастырып аппарат-че үзүктөл чок дымчыл чоруп турган. Күчүдү хову корабилериниң соонга хуу дозуу шөйлүп туруп калган.

Барым-Хемчикте «Барлык» совхоз бо чылды чаа дүжүдүп ажаап алырыне районун ажил-агыйлардан бир дугайында, август 6-да кирген. Совхоз үеде улаа-дараа болуп турган чашкынар дүжүт ажаап алышкыны.

нынга дыкшаптыктаан. Ычалза-даа таарымчалыг үнө халас эрттирбей, совхозтук механизаторлары бо хүн сөүлүгү чугаалаан.

Совхозтук улут Шыра-Булакта шөдөрлөдө барык-ла 1600 гектар черин кызыл-таст бир деси бажы берген. Ол колдуула-ла сүтат чок черлер, ыңгалаш алга тарга кандаан, чолдак сыпты. Чени быдыш, каа берген кызыл-тасты тавычалы кестирбеш, шугу-ла комбайн-биле кестирбеш, бастырып турар. Тараа ажаап алдыр дээр түтүлүшүн бо чыды бир дугайында Эр-Хаваткан эгелээр. Аңаа совхозтук хоочун комбайнерлер Саая Олай-оол, Саая Кучан-оол, Хомушук Сарыг-оол болгаш Сарылар Доржат олар боттарыны комбайннар тарга ажаап алышкыныне кирген. 360 ажил гектар черин кызыл-тасты 16 комбайн уулап-таста-ла ажаап алган. Дараазында Кызыл-Тейин таразы арты берген.

Хуу таптыг-ла дал дүш. Хову-биле дийлаанайып үнө берген, оруктап чук машиналар кырып, солтуп эртин-ле турар. Чымык салгында бирлаштырып чалгып чыдар кызыл-тасты ховула уду-улут кара бараан-мыла-мыла шийчеп чоруп турар. Газик дүрген манавара, орук чанынын дес харганарын, эрги хоорында үнө чашпаныр сонгаар дүрүмдү, каранайлар эртин-ле турар. Чоокшудан тудун-ла дегил кара барааннар улам-ла тола болуп, хову корабилериниң кырында бункерлер машинаже тарга урудура хоолаларын илден кестүп келди.

Тараа дээр түтүлүшүн болуп турар Кызыл-Тейи бо-ла болгай. Ында бажы берген 110 га кызыл-тасты ол хүн 19 комбайннар атактаан турлар.

Совет төлээлер Индонезияда чеде бергеннер

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезия Республиканың чазактын чалаанын бугулар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Дарганын бирги оралакчы К. Т. Мазуров баштаан Совет Эвөөлөриниң чазак төлээлери август 16-да Москва чеде берген. Совет төлээлери Индонезия Республиканың чазактын хүндө бээр 20 чыл болгон байырыг телеграмманы Индонезия премьер-министри доктор Сукарнога чоруткан.

Аэродромга төлээлери Индонезияның премьер-министриниң оралакчы болгаш дашкык херектер министри доктор Субандрио база албайны өскө-даа кижилери уткуп алган.

СОВЕТ УЛУСКА АКЫ-ДУМАНЫН БАЙЫРЫ

Корей Улус-Демократтыг Республиканың удуруткучулары Ким Ир Сен, Цой Ен Ген эштер Л. И. Брежнев, А. М. Микоян, А. Н. Косыгин оларын алдыга байырыг телеграмма чоруткаш, холталганын 20 чыл оюн холбаштыр найыралды байырыг чедирген дээр ханы өөрүп четиришкенин илергейлээр. СЭКП Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунга, Совет чазакка болгаш акы-дума совет улуска эй-не изиг байыры дамчытканнар.

Акы-дума совет улус-биле найыралды бистин улусузу үнелеп турар болгаш ол найыралды хөгжүдүп, быжыгалаарыне бугу куженишкенин моон солгаар-даа салыр деп, телеграммага чугаалап турар.

Имперализмге ууру, бугу алаңгыга талашып болгаш коммунизм херанын тилкелген дээр демиселге совет улус чаа-чаа чедикишкенин тургуру эштер Ким Ир Сен биле Цой Ен Ген күзөдөр.

(СЭТА).

Байырлалга спортчу салюттап тур

Ужудукчу-спортсмен Марина Попович ийи турбореактивтиг шиймачылык «РВ» деп самолёт-биле ийи муң километр ууун дуртуттук, тырыны агаар оруу-биле шанта ортуман дүргөдөшкенин 737,28 километр ыдырып умудуп эрткен. Ол түңнел — делегейде чаа чедикишкени.

Ужудушкун соонда рекордсменге бир дугайында оң ашаа, номсонтан П. Р. Попович байыр чедирген. Марина Попович боудун рекордун ССРЭ-ниң Агаар флотунуң хүнүңгө тургааткан.

(СЭТА).

Сомали Республиканың президентизиниң ССРЭ-ге аян-чорук кылырынга холбаштыр

Совет Социалисттик Республикалар Эвөөлөриниң Дээди Советиниң Президиумун болгаш Совет чазак албан бугурун аян-чорук кылып Совет Эвөөлөриниң келгил деп Сомали Республиканың президентин Аден Абдулла Османни чалаан.

Совет Эвөөлөринге Сомали Рес-

публиканың президентизиниң аян-чорук 1966 чылдың чазында болуп дугайында дугурулганын чеди алдыган.

Аян-чоруктун болуп тодаргай үезин дипломат бугу-биле немей дугурур алаар.

</

ЛЕНИНЧИ УЛУГ ИДЕЯНЫҢ ЭРТИНЕЗИ

В. И. Лениннің Чогаалдарының бүрүн чыылдазын парлап үндүрерин дооскан дугайында

В. И. Лениннің Чогаалдарының бүрүн чыылдазын СЭКП ТН-ның доктаалын сүзгүр парлап үндүрерин сөөлүг ийи томнарын үнгени-биле доозулган. 55 томдуг Ленинниң ажалы-идеяларының, мурнакчы революстуг дүрүлганын эң улуг эртинези, киж-жи төрөтөгөнниң төөгүзүгө аңаа дөңсөжүр чүрөй тызары берге сүзү-лүг улуг ажал-чорудулганын түң-нели-дир. 1893 чылда бижээн баш-тайгы ажалдарында эгелээш 1923 чылда сөөлүг ажалдарында чедир, үжүн чыл үнгөн дүрүзүндө В. И. Ленин чүс-чүс номнары болгаш брошюралары, муң-мүң чүдүлгө-лөр болгаш чогаалары бижээн, сөздү-лүг, конференцияларга болгаш чо-луур хуралдарга аажок хей санын илеткелерин кылат болгаш сана-ларын берген. Бу бугу болза мык-болгаш куженишкенин байтай-гы белетке ажалын негеп турган, оон түнелдине геиналды Ленинниң бодалы массаларга чедир турар Ленинниң өтүт сөстөр ол ажалдарда синниккен.

В. И. Ленинниң идеялары—кабак улус массаларының, бугу депшилте-лери киж-жи төрөтөгөнниң өндүрү-үзүлдү. Ол идеяларга үндөйлөш Ленинниң күчүлүг партия бистиң чүрүтүсүгә тургустунган, оон узур-тууга-биле ажалы чоннар ажал-дарында баштап алаш, Ок-тябрьниң социалисттик Улуг револю-цияны боттандырган, социализмни тургускан болгаш ам коммунизмге орук-биле чедикшигин бар чорутур.

В. И. Ленинниң алам чок идея-лары социалисттик дем каттышты-рылганын чүрүткөндө хей милли-он ажалы чоннарына тук болгаш ажал-чорудулга практиктик үзү-

тулга болу берген. Имперализмге болгаш колониализмге улуг, бот-тарының социал болгаш национал хосталгазы дөш, тайбын, демокра-тия болгаш социализм дөш демисе-жи турар улустары ол идеялар сөрүк кирип турар. Нитиледэ хөг-жүдөөнүн дүрүм сүзгүр болу-чүдүлгө хандыр илереп турар Ленинниң улуг интернационалчы өө-редик болза реакцияның болгаш да-йынның күштерин тайбынның бол-гаш депшилгенин күштеринин тил-дөөринге, социализмниң болгаш ком-мунизмниң бугу делегей хемчээли-ге чайлаш чок тилдөөринге бузурел-биле ажалы чоннары ченсепел-турар.

Чоа төөгүдүг байдалдарда—импе-риализмниң база капитализмден ком-мунизмге революстуг шилтишкени-нин үзүндө В. И. Ленинниң ажал-дарына марксизмниң өртемчелин ча-лап чыгар турар улуг өрөдүн улам ылайыг чогаалдык хөгжүдөөнү ал-ган. В. И. Ленин марксизмни үш кол чарымас кезектерин: филосо-фияны, политикти, экономияны болгаш эртемни коммунизмниң теория-нын чоа түнөдөр болгаш чүдү-лүг-биле байыткан. Ленинниң ажал-дары марксизмниң арыг чоруту дөш оон эптеш чок демиселди, ажал оп-портунизмге болгаш «чөөн» оппор-тунизмге улуг, догматизмге, сектан-ты чорукка болгаш марксизмни ми-ровозарениниң өскө-дөо хажымыш-кынарына улуг демиселди илгерей-лөө турар.

В. И. Ленин чоа хевирин проле-тариян партияны дугайында, оон төөгүдүг ролуну, күштеринин үнөр-дөөринин дугайында өөредин, партияны организастыг болгаш идеологтук принциптерин, марксизм-

Ленинниң бугу партияларга кол үн-дөш эге болу партияжи амыды-ралдын нормаларын болгаш партия-жи удуртулганын принциптерин ажаллап кылган.

Болуун ажалдарына В. И. Ле-нин капитализмниң сөөлүг чадазы болу имперализмниң өртем тала-зы-биле ханы анализин берген, оон эптеш чок чорудууларын илдеткен, социалисттик нитиледэ революстуг шилтишкениге объективтиг болгаш субъективтиг күчүлүг байтайгы бе-леткелер имперализмниң үндөйлө-нөринге хевирлеттин турар деп чүрөй көргүсөн. Социалисттик ре-волюциянын Ленинниң теориязы, баштай-ааа каш чурттарга азы тускай аалыгын чыгыс туста бези-ни социализмни тилдөөнүн болуу-рун дугайында теория аажок улуг узур-дуалыг болу тур-ар. В. И. Ленин пролетар диктату-разының дугайында, аны-бүрү чур-тарын төөгүлүг байдаларында хамаарыштыр пролетар диктатура-зыны политиктиг хевирлеринин аны-бүрү болурун дугайында марксизм өөредини хөгжүткөн. «Коммунизмге чөөнөзүрүн» уруу-лар азын» деп классиктиг ажал-дарына В. И. Ленин пролетар дикта-туразының узур-туказын ханы бол-гаш бугу талазы-биле доктарган: «Пролетариаттың диктатуразын дээр-ге эрги нитиледэ күштеринге болгаш чачылдарына улуг ханын бол-гаш хан чок, күчүлөшкенин бол-гаш тайбын, дайынны болгаш ажал-агыйжы, педагогиктиг болгаш

административтиг шудургу демисел-дир» (Чогаалдарының бүрүн чыыл-дазы, т. 41, арын 27).

В. И. Ленинниң ажалдарына Коммунисттик партияны удуртулга-зы-биле совет улустун амыралга боттандырган социализмни СССР-ге тургузарының узур планы ажал-лап кылдырган, коммунисттик ин-тиледди тургузарының оруктарының дугайында кол айтышкынарын берген.

В. И. Ленин национал айтырын ажаллап кылырга аажок улуг са-лымын кырган. Болуун ажалдарына В. И. Ленин бот баш-кайтарына националларын эргези-н үндөйлөш болгаш камгалап турган, буржуа национализмниң бугу иле-рөөшкенин уду, аны-бүрү на-ционалдарының пролетариянын хөдөйшкенин чыгыс эви дөш, улустарының ден эргез, сырый каттыжышкыны болгаш найрады дөш эптеш чок демиселди чорудуп турган.

Делегейниң коммунисттик шим-чээшкенин стратегиязын бол-гаш тактиказын дугайында чүтү-ла айтышкынар В. И. Ленинниң чогаалдарында бижиттинген: такти-каны эрдек болурунда, аны деми-селенин бугу хевирлерин шилдөөдө алыркан, массалар-биле харылаа-ны хөгжүдөр болгаш бижылап билдирме коммунисттер ол өөредип чорган. Коммунисттер кужу олар-нын сырый каттыжышкынында, чыгыс эвинде, пролетары интерна-ционализмниң принциптерин чыгы-

лыш чокка боттандырында деп В. И. Ленин көрүп чорган.

Бөгүн хей миллион кижилер Ле-нинниң-биле чурттап, оон номналы удуртулга болуруп, амгы үнгөн чи-диг айтырыгына харыларын ап, эгертимес үнөр дөш—В. И. Ленинниң ажалдарында хан мер-ген угаанын шилдөөдү ап турарлар. Оон узур-дуа Ленинниң олуругу бугу-зу—ол дөргө кабак улус масса-ларга адыла болуруп эргежок фу-гуза улуг үнөдиг эртинези-дир. В. И. Ленинниң Чогаалдарының чаа, ам-гы үдө дооступ турар удуртулга ол сорулганы мурундагы удурту-галардан мыка делегерей кылдыр күөсөшү турар.

В. И. Ленинниң парлап үндүргөн азы паралаага белеткен бугу-ле ажалдары Чогаалдарының бүрүн чыылдазына чып кириген. Оон-би-де кады хей санын өскө-дөо доку-менттерин—доктаалдар төлөви-лелерин, чогаалдары, запискар-ны, телеграммалары, а ол ышкаш В. И. Ленинниң эртем ажалының арга-методтарын болгаш оза хынам-чалыг чоруту илереп турар ажал-дарга болгаш чогаалдарга белеткен материалдар Чогаалдарының бүрүн чыылдазына кирген.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының бүрүн чыылдазында 9000 хире чо-гаалдар болгаш документтер кир-ген, оларын чартык кезинден хөйүн Чогаалдары мурундагы удурту-галарына, колдуунда-ла Ленинниң собориктерге парлап үндүрүп тур-ган, а 1000 ажал документтерин

бир-де дугаарында парлап турар. Бо-лунуң үзүндө чүтө даштыкы ажал-дарга парлап турган мыка хей чо-гаалдары ам В. И. Ленинниң Чо-гаалдарының бешки удуртулганын орус дылга бир-де дугаарында пар-лааны ол; моон мурунда чамдык кезин парлап турган 100 ажал ажалдар болу удуртулгедө бүрүн пар-лааттыган.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының бүрүн чыылдазында бир-де дуга-арында парлап үндүргөн докумен-терден хамыктын мурунда «Совет эрге-чатырганын ээлчегин сорулга-ларга» деп ажалды баштайгы эге вариантызын алаш каш эгелери (IV эгенин кезин, V—IX эгелер бол-гаш X эгенин кезин) болуңче кичи-гейни халдылтып турар. Аңаа В. И. Ленин Октябрьниң социалист-тик Улуг революцияны хөгжү-дөшүн анализин берип, оон дүрүм сүзгүр болуу хараактерин, капита-лизмден социализмге шилтигенин үзүндө экономиктиг сорулгаларын болгаш узур ажал-агыйжыга удур-тулганын шилтиргилт узур-дуа-зын көргүзүп турар. Ленинниң Чаа экономиктиг политика (ЧЭП-ти) ажалдап кылаганын хараактерлеп тур-ар алаш хей материалдары база бир-де дугаарында парлап үндүргөн.

Коммунисттик партияны болгаш Совет чазактын даштыкы политика-зын айтырыгларын, Коминтерниң тургустунганын болгаш оон ажал-чорудулганын, чыгыс аай фронтун хөдөйшкенин чыгыс эвин тургузарын, барын болгаш чөөн оппортунизмге база сектанты чорук-ка улуг демиселди, партияжи амы-дыралды нормаларын ажаллап кы-лырын, революстуг демиселге

болгаш социалисттик тургузушкунга партияны удуртуучу ролуну, бе-динрин хей санын Ленинниң чаа документтер чырыдып турар.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының бүрүн чыылдазын парлаттып үн-гени—бистиң партияны бол-гаш улугузустан, делегейни бугу коммунисттерин болгаш депшилге-дик кижилерин амыралыга улуг болушкун-дур. Ол болза амгы революстуг демиселге, социалисттик болгаш коммунисттик тургузушкунга солдугунас ченсеп болуу Ленинниң идеяны эртинези камгалап болгаш каала-биле пропагандалар дуга-арында Совет Эвилелиниң Коммуни-стик партиянының салгыс салышкы-нының чаа чайынаачка илэрэш-кени-дир.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының бүрүн чыылдазын парлап үндүргөн чорук ылаңга чокшунуап кел чо-руу кайгамчык телер—Октябрьниң социалисттик Улуг революциянын 50 чыл оон-биле база Совет Эвилели-ниң Коммунисттик партияны бол-гаш Совет күрүенин идеизлекчи, бугу делегейин ажалы чоннары-нын баштыңчы болгаш башкымы Владимир Ильич Ленинниң төрү-түгөн хунунден бээр 100 чылы-биле холбаштыр оза узур-дуалыг бо-луп турар.

В. И. Ленинниң идеялары бугу делегейниң хей миллион ажалы массаларының иштинче улам ка-ба-ка болгаш хандыр синниги бар чорутур. Ол идеялар оларын бурун-гаар кыгыртып, демиселерге бол-гаш тилдөөринге оларга дузалап тур-ар!

СЭКП ТН-ның чанында Марксизм-ленинизмниң институту.

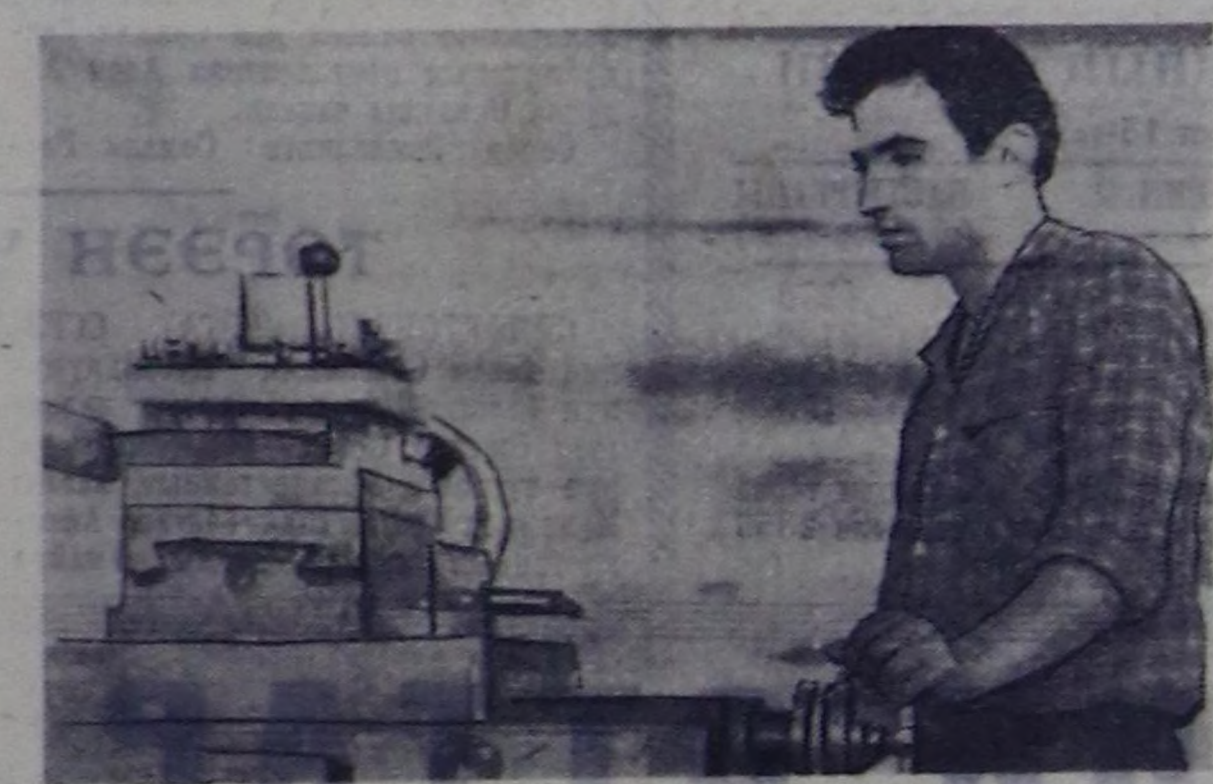
ӨӨРҮНГЕ ХҮНДҮТКЕЛДИГ

Демір чонар станоктуң демір кс-вер бизиниң алаанга чонгулар кыла-жайдыр дүргөткөшүп турган. Биче алаа чондурган соода, сан та-лазы-биле бешки кезек белен бо-лган. Оон беш санын нарын кезектер-ин кылдыр нормазы 8 шак 30 минутта турган. Ындыг-дөо болза, Анатолий Вербицкий шөг-үнгөн нормазын мы-ка кызырп, ээлчег оонаалганын 250 хуу күөсөшүп турар.

Анатолий шөгүр албанын эргитерге, Ак-Довураттын туудуңга комсомол-чу путевка-биле келген. Келген до-роонда «Тыва даг-дугу» комбинаты-н төп септелсе-механиктиг мастер-скаяныгә токары болуп ажалдап берген. Маңаа ажалдап турар үе-зинде ол эки ажалдап, кончук эки шынарлыг продукцияны бугуруп, ажал нормазын 200—250 хуу күөсө-дүп келген.

Анатолий анык-дөо болза, эш-өөрүнүң аразында улуг хундүткел-дик киж-жи. Өөрү оң үлгерин элери-п, аңаа дөңсөжүр дөш оралда-жып турар. Ол чоокта чаа комму-нисттик күш-ажалдык шалымызы деп бедик атты алган.

Анатолий Вербицкий чүтө күш-

ажылга кызымаккай чоруту-биле үл-герип эвес, харын эпти-ээлек кутултург аажы-каны-биле үлгер-лиг. Ол өөрүнүң ажалыга болу ду-залап, эки арга-сүмөң оларга бе-рил турар. Анатолий төп септелсе-механиктиг мастерскаяның хей-ни-

ти амыдыралыга база илдепкейлиг-киржип турар.

А. СОЛОВЬЕВ,
эзлөсчү мастери.

ЧҮРҮКТА: А. Вербицкий ажал-дал турар.

Фото В. Анианини.

Чогаадыкчы ажал, чаа техника

Хлеб бугурулге тразиниң бугурул-гелери чартык чыдың нити про-дукция бугурурунниң планын че-дикшигин күөсөткөн. Ылаңгыга Кызылдың, Хову-Асымның хлеб бы-жыр бугурулгелерин эки ажал-даанар.

Чаа техника, оон технологиязын шилдөөдүн алыны, күш-ажалыг чорудулганын механизастарына ма-шиналарын улам ылай ажаллаары күш-ажалын бугурулгачуун бели-ди, бугуруп үндүргөн продукция-ны шынарын ажалжыткан болгаш бот-үзөни чингидип турар. Маңаа чогаалдыкчыларын салышкыны ужут болган.

Чаадааның хлеб заводунда чаар-тыкчыларын болгаш чогаалдыкчы-ларын эге организационныын бөрү-зүндө 10 киж-жи хей саналдарын киригнерген. Оларын аразында ко-тодлаа одакчы Александр Кор-нев, сасар Владимир Бунев олар хей саналдарын киригнерген. Олар-нын саналын сүзгүр бус бугуруп турар көтөдүк иштинде суг лам-чылар хоолайларын иштин аны-бүрү шак, худден аштаады ыш үнөр хоолайын дөзүдө 300 милли-метр хөмчээдиг үтүү кылган. Кө-төдүг доктаалыккан соода, ол соой бергенде оон иштинде хоолайларын ол үтүгү эжити таварыштыр аш-тап арылгачы кончук белен апар-ган. Көтөдүг хоолайларын ышчаар аштап ап турар чорук хөмүрүн кы-варын эжиткен, оон чарыгалдын эвөжөткөн. Ол ышкыш көтөдүк иш-тинде хоолайлар дамчыштыр чоруп

турар сугун эргидеэниң узаттыр-ган болгаш ажаллап турар чериниң санитар байдалы эжиткен.

Оон түнелдине мурунда бир дүң-хүн иштинде 3,5 тонна хөмүр даштыр одап турган болза, ам 2 тон-на 700 кг-ны одап апарган. Ол са-налдын чылда бээр камналганы 2525 рубль болуп турар.

Продукцияны шынарын эжиткер, тууду каан далганын өй-шаанда илдепкейди кирип, күш-ажалды эки сагылда-чүрүм көргөскөнерге Кызылдың хлеб заводунда ме-хан Власенко, сасарлар Пашинин, Балыков олар хамаарыштыр.

Чокуу үдө Ак-Довураттын хлеб заводунда өвөш хлеб бугурулгачу-т «ПНШЕХ-П-1-57» деп печканын орунуга улуг бугурулгачу «ФТЛ-2» деп маркалыг печканы монтаж-тап, эде салып деп турар. Ону кылы-рына херектиг аны-бүрү материалдар-нын белетке ажалы эгелзөн.

Оон ылай аны-бүрү бугурулгачу аймаа кылып тускай пехти мында кылып турар. Ында бугурулгачу бы-жыр «ФТЛ-2» деп печканы эптеш дооскан болгаш бус олааны, чырык шүтүмүн кылып турар.

Хлеб бугурулгачу трезиниң ни-женер-техниктиг ажалдыкчылары чартыкчы болгаш чогаалдыкчы ажалдарын, бугурулгачу чаа тех-никазын улам ылай шилдөөдүн ажал-даанарына ажаллаары эвөш эвес ажалдары ам-даа чорудулар.

С. КОЗЫЛ-ООЛ,

Тыва АССР-ниң хлеб бугурулге трезиниң кол инженер.

аткан болгаш эң-не кол чүве про-дукцияны шынары эжиткен.

Ол ышкыш Кызылдың хлеб заво-дунда мастери Е. Викторовага удурткан коммунисттик күш-ажал-даштыр чир-боова пехкани праниктер хөптөр «ФТЛ» деп маркалыг сөөлүг удуртулганың чаа машиназын база тургускан.

Эргитерпел калган машиналарын чаа машиналар-биле солдугуна илдепкейди кирип, күш-ажалды эки сагылда-чүрүм көргөскөнерге Кызылдың хлеб заводунда ме-хан Власенко, сасарлар Пашинин, Балыков олар хамаарыштыр.

Чокуу үдө Ак-Довураттын хлеб заводунда өвөш хлеб бугурулгачу-т «ПНШЕХ-П-1-57» деп печканын орунуга улуг бугурулгачу «ФТЛ-2» деп маркалыг печканы монтаж-тап, эде салып деп турар. Ону кылы-рына херектиг аны-бүрү материалдар-нын белетке ажалы эгелзөн.

Оон ылай аны-бүрү бугурулгачу аймаа кылып тускай пехти мында кылып турар. Ында бугурулгачу бы-жыр «ФТЛ-2» деп печканы эптеш дооскан болгаш бус олааны, чырык шүтүмүн кылып турар.

Хлеб бугурулгачу трезиниң ни-женер-техниктиг ажалдыкчылары чартыкчы болгаш чогаалдыкчы ажалдарын, бугурулгачу чаа тех-никазын улам ылай шилдөөдүн ажал-даанарына ажаллаары эвөш эвес ажалдары ам-даа чорудулар.

С. КОЗЫЛ-ООЛ,

Тыва АССР-ниң хлеб бугурулге трезиниң кол инженер.

ТАРААНЫ МАЛДАН КАМГАЛААР

Колхозтарда, совхозтарда, күрүне болгаш хей-нити ажал-агыйжылар тарааны камгалаарын Коммунисттик партия болгаш Совет чааа улуг узур-дуалыг кылдыр санап турар.

«Колхозтарда болгаш совхозтарда тарааны малга чирткени дөш хара-салга дугайында» СССР-ниң Дээди Советиниң Президиуму 1955 чылдың январь 11-де Чарлык ху-дөш алаң.

Чер-черин совет органның херексе албанында сөөлү үдө колхозтарын болгаш совхозтарын тарааны малга чирткени дөш хара-салга, ол чорук бугурулурун эрге-ажыгырга улуг когаралы чедирип турар деп ол чарыкта айтылган. «Колхозчуларын болгаш совхозтар ажалжынарынын үр үдүрүзүндө күш-ажалы кужениш-кени-биле тургускан байлаан хоой-луга чөрүштүрүтүп турары хоой-луга эвөс, а оон-биле демисел шүүт чорутуулар» деп, чарыкта чу-гааллап турар.

Тараа чиген малдың болгаш күш-түн ээлеринге административтиг бол-гаш материалдыг харысалга хулаа-зын, а ол ышкаш тараан тараа шө-лүн автомашына, трактор, комбайн болгаш өскө-дөо машиналар-биле болгаш ашт транспорт-биле эртен бугурулгачу кижилерге харысалга ху-лаазын ол чарыкта доктааткан.

Чарлыкты үндүргөндө бээр ол чыл эртен-дөо болза, бистиң рес-публиканың районнарында ол чар-лыкты ажаллаарга чарыгылар кы-лып чоруткан бар, а чамдык черлер-де — тарааны малга чирттир чорук-биле демисел чокка.

1955 чылдың июль эгезинде Каа-Хем райкукумун Сарыг-Сеп болгаш Бүрүн-Хем көлзө Советтерин кол-хозтарын тарааны малга чирттир чорук-биле демисел дугайында ай-тырыгын чугаалашканын черде чуу-лап. Оон эргезе чугулаанын дуга-йытты чүрөңи радиоуулаа чарла-ан. 1955 чылдың январь 11-деги Чарлыкка чөрүштүрү тарааны мал-ны чирттир чамдык кижилерге ко-лоштурган.

Саадак артынын артыне кирген шыкын сугулап тайга хемин Тогол-аыг деп адаар. Оон каас-чараш бой-туз чурумалдыг эргитеринде Бай-Тайга районун «Малчы» колхозу-нун төп сүт-бараан фермазын туруп турар.

Ол дөргө шилчир кымыл тура-4 чыл улуг салбайн келген, тура-сору-лукту, ажал-ишчи аныктыгынын сарык фермазы-ла болгай. Аңаа кел-ген, саанчылар аразында социалисттик чарыштын тилекчизин, анык саан-чы Хомушку Семит Дастаюнова-биле жуурашп, оон ажал-хөдөөн, моон соугаары планнарын кончук айт-тырды.

Саанчы кыс хөдүү кончук хүлүм-зүрүш, чугаалады:

— Мен ам 6 чыл иштинде саанчы-лап келдим. Чымыштыг-ла ажал чү-ве-дир. Ынчалза-даа ол ажал нити-ге ажалыг дөзөрин медегер болуп чорук мени сөрүк кирип турар. Ко-дөо ажал-агыйжы көдүр дугайында партияны болгаш чазактын кал-каш

дөо Советтериниң куускомнары адми-нистративтиг харысалга хулаады, тораан болгаш малдың чедирген ко-гаралы төлөттирген.

Ынчалза-даа райкукумун бол-гаш көдөо Советтериниң алган хем-чегелери эчизинге чептеш: хүлээп алган шилтиренин күөсөдөшүн чер-чеге хынаваан, оон узур-дуа тара-аны мал чирт чорук үргүлчүлөп турар.

Колхозтарын болгаш «Совет Тыва» совхозтун удуртулгачулары Каа-Хем райкукумун шилтиренин-ден шынгы түнел кылаан бол-гаш тарааны малдан камгалаарын чептеш организастап турар. Чамдык ажал-агыйжылар тараа камгалаары урелик ийкеп, азы мал оларды-биле аразы кажаалаттырмаан. Тара-на камгалаанында чептештерин чай-ладыр талазы-биле чер-чер Советте-риниң куускомнары ажал-агый-жы удуртулгачуларын чогуур негеле салбайн турар.

Сарыг-Сеп суурун чурттакчыла-рынын хуула малы «Октябрь 14 чы-лы» колхозтун эки үнгөн кукуруза-зынга үр үдө оштатп турганы бол-гаш буруулуларга хемчег хулаа-зын ботта таварылга эвөс.

1955 чылдың январь 11-де Чар-лыктын 2-ги чүдүнү сүзгүр болгаш колхозтарын болгаш совхозтарын тара-зын малына азы кужуна бир дугаар чирткен кижилер ол ажал-агыйжылар чедирген когаралын бүрүн төлөө болгаш көдө, суур, хоорай Совети мал ээрин тораар. Ол-ла чылда ийи улаа азы хей ка-тал тараа, сарааттан сиген чидир-тир болза, чедирген когаралын тө-лөттирерин аңгыда, мал азы күш ээлерин ийи дакпыр хемчөөл-биле тораар.

Малына азы кужуна тараа чирт-кен кижилерге мыныг административтиг азы материалдыг шыгды харысалга хулаадынын айткан Чар-лыкты чон ортузунда каала-биле та-ныштырарын чер-чер Советтериниң куускомнары организастаар хулаа-зыг. Ындыг турбужу чүтө хөй-

СААНЧЫ ДЕПУТАТ

Улаа үндүрүп турган шилтирелери бистерни улам бедик бугурулгачу ажалдарыгә кыгыртып турар.

«Тоголайыг фермазынын саанчы-лар сүт саалдааны көвүдөдир дөш, бот-боттарынын аразында социалисттик чарышты, бедиктен хулаагелер-диг ажалдап турар. Хомушку Семит 15 сарыкты саап турар. Олар хулаа ортума-биле 27—30 литр, үсүрү сүтү берип турар. Анык саанчы бо чылдын баштайгы чартында 4800 литр сүт саар хулаагелери ажал кү-өсөдүн, саанчылар аразында социалисттик чарышка тилекчиз болуп үнгөн.

«Сөгдөн өсө, керкен ыш» деп үл-гер домак бар. Хомушку Семит шы-нал-ла сөгдөн сөзүн эззөн.

— Сарыктын сүтүкү бугуру чүд-дөо хамааржырыл?—деп айтыртып, ол мынчаар харылады:

— Сарыктын сүтүкү бугуру оон азырал-ажаалагындан хоолай-жы.

хөй хамааталар эвөс, харын база ажал-агыйжыларын удуртулгачулары, Советтериниң куускомнарынын ажал-дакчылары ол Чарлыктын утказын, оон канчаар ажаллап боттандырын-ам-даа чедир билип албаан, ынан-гаш оон ботталдырда чамдык часты-рылганын кылып турар.

Район организационнарын айт-тары «Октябрь 14 чылы» колхозтун тарааны чиген дөш Сарыг-Сеп кө-дөо Советтин куускомун айт ажаа-чызын үш кижини 80 рубльге торап, материалдыг когарал дөш 145 рубльди төлөттирген. Узур болза Чарлык сүзгүр тараа чиген мал ээ-лери организационналар тораал болгаш когарал төлөө журулгачу, а ашт ажалчыларын нити чүрүм-биле күш-ажыл хоойдуузу 83 чүдүнү сүзгүр организационналарын му-рунуга чүтө материалдыг харысал-га хулаа болгаш оларын тораваас журулгачу турган.

Колхозтун тарааны мал чиген дөш ол-ла колхозтун болуун ашт ажалчыларын, хойдуларын, инек кадарчыларын өскө колхозтарда ол ышкыш торап, оларга материалдыг харысалга хулаадын база шы-нэвөс. Бо талазы-биле буруулуг ко-кузчуларга 1955 чылдың январь 11-де Чарлык-биле эвөс, а көдөо ажал-агый артелиниң Уставын сүз-гүр материалдыг харысалга ху-лаады журулгачу.

Каа-Хем районуну Ленин аттыг колхозтун баштаар чери колхоз-тун тарааны колхозчуларын хуу-зунда малы чиген дөш оларын тора-ны, когарал төлөткенин база шы-нэвөс. Чүтө дөш мыныг хемчегин колхоз баштаар чери эвөс, а көдөо Советтин куускомун хулаады эрге-лөт.

Тараа чиген мал ээлеринден тора-галды болгаш материалдыг когарал-ды чогуур өйүндө болгаш шыт тора-леттирер чоруктан тарааны мал чирт чорук-биле дөшүгү демисел улау-биле хамааржы. Ынчалза-даа кө-дөо Советтериниң куускомнары бол-гаш ажал-агыйжыларын удуртулгачу-

хөзүнүң байлаан көвүдөдиринге тө-лөттип күш-ажалы дөш, оон район-нун хундүлө бижиткери-биле кам-даа улаа шааннаа. Мурнакчы саан-чы хөй-нитиниң ажалында база-ла илдепкейди кирип турар. Ол—агитатор. Саанчы эштеринге беселалар-ын кылып, фермага агитмасаалыг ажалды чорудуп турар.

Бай-Тайга районда «Малчы» кол-хозтун сүт-бараан фермазынын кол-лективни Х. Семитти көдөо Советтин болгаш район Советиниң депутатты

ЧАМДЫК БАЗЫМНАР КЫЛДЫНГАН

Бистид республикага спорт аягы-ажаадыр согула-биле ап чоруттунуп келген чөмчөлөрүнүн түн-нелинде чамдык базымнар кылды-нып, алар чөмчөлөрүнө чөмчөп ал-дыган. Күш-куудуруларын саны чыл санында өзүп оорар. «Уро-жай» спорт эки-тура нитиелели-нин кезигүүнү ам 6433 кизи са-надып турар. Оларнын иштинде 1172 кизи бири, ийги, үшкү раз-радарын дужаап алган.

Оон-биле чергелештир 209 хей-ниитичи инструкторлар болгаш судьяларын белеткээ. Талынды, Бил-Хемини болгаш еске-даа чам-дык черлерин спорт нитиелелини район чөмчөлөрүн маргылааларга хей анык өскөн кириштирип, спортчу аягыды калбартыр дээр кү-женишкени кирип турар. Олар күш-куудура коллективтеринин ролунун болгаш укур-дузанын дугайын эки билдирер. Боттары-ның эрттирип турар чөмчөлөрүн боттарында хей-ниитичи кал-бак бөдүктү хаара тууп эилелел-вишаан, маргылааларын эки ор-ганизаап чорутуу турарлар. Идиг-идекейлик күш-куудура коллек-тивтер боттарынын командаларын республика маргылааларына оза-чокка түргүчү чорутуп, спортчулар-

ның мергежилни бедиринче улаан-ган аягыларын организаап келген. Чер-черлерге спортчу секцияларын аягылы эгелеш, маргылааларын кылып, күш-ажаады болгаш оран камгалаалыга белен» деп демдек-тич нормазын дужаап турар кол-лективтер кайы хей.

Толаргай чижекке Танды районда эш В. Зуев даргаалар спорт чөм-чөлүн ап болур. Районда бут бөм-бүүнүң чеди командазы бар. Олар бут-боттарынын аразына болгаш өске райондарын бут бөмбүчүлө-ри-биле эш-хуурун укуражыш-кынарын бо чайын каш-даа улаа эрттиргенер. Волейбол, хүреш, шы-дыраа, чик атлетика талазы-биле маргылааларын база чоруткан. Ылаңгыя «Революциянын чалбы-жы» колхозтук аныктары спортка кончуг ынак. Ол ажал-агыдан 87 кизи спорт нитиелелини кезигүү-ү. Ында харын мырнай оолдарын бут бөмбүүнүң командазы беин бар. Оларны колхозчулар өөртөкөн. Кол-хозтук даргазы эш Гужов биле пар-тия организаааларын секретары эш Дидеко олар артылыни спортка мергежилдерин өстүрүп, чоңу ол херекче хаара туур дээр ор-ганаасты аягыды чорутуп, күш-

культура организааалары кичээ-гейин улаанып турар. Спорт аягылы кудуринче ууртукчулар анычаар сагыш салып турла, чедиш-кени бар болуп турары-даа чөп. Бо эштерин көскү аягылы өске ажал-агыларын ууртукчуларынга үле-гер-чижек болуп ужурут.

Ынчалза-даа ол районунун спорт аягылында чөмчөлөр бар. Көдө ажал-агынын дуржулга станция-зында аныктар хей, а күш-кууду-ра коллектив оларнын ортузунга канды-даа ажал чорутуу турар. Оон түнелинде спорт аягылы ында ууттундур четкен. Чайгы үеде мы-рыңай оожурап барганар. «Элегес» совхозта оон улуг-ла дээрелес. Район түвүнде болгаш колхоз, сов-хозтарын суурларында чик атле-тика спорттук өске хевирлеринде чыдып каап турар. Чик атлетика-ны аныктар, комсомолчулар холга алгаш кудур ужурут.

Спортчу-массалык аягыды бедик денелге тургузуп болурунун чи-жээ мурнакчы коллективтерин аягылыни дуржулгаа көргүзүп ту-рар. Тыванын хей-ниитизинге эи эки спортчуларын: бири разрядтын хаакчылары: Балгазыдан Кирилла

Радостевин, Самагалдайла Эльвира Чоолун, Бил-Хемин Анатолий Прохоровтун аттары билдингир. Шы-дыраа талазы-биле бистид чемпион-нарыны Улуг-Хемден Менгит-оол-дун, Оурунч Торгалгадан Чамы-райын, Каа-Хемден Илам-Сурунун, Тыва хүрештин Республика чемпи-ону Ондар Суур-оолдун, «УТКА 25 чылы» совхозта комсомол комитет-нин секретары Биче-оолдун болгаш өске-даа хей-хей спортчуларын су-раа тарай берген.

Эчи Юрий Шелехов Туранның бут бөмбүүнүң командазынын хей-ниитичи тренери болуп, бөдүнүң дур-жулгазын, билини аныктарга да-чыдып берип келген. Оон белеткээ командазы республика маргылаа-зынга үшкү чери алган.

«Урожай» спорт эки-тура нити-елелини аягылында чөмчөлөр барып демделген каалы. Чылын бири чартында нитиелелиң 11 күш-куудура коллектив чангыс-даа бири разрядчыны болгаш хей-ни-тичи инструктору белеткеш шыда-ваан. Оон-биле кады көдөңнө 110 школарын күш-куудура баш-кыларынын иштинде чүгө 19 баш-кы ол талазы-биле тускай эртемни.

Чик атлетика болгаш бөдөлгө талазы-биле маргылаалар чавыс

„ӨННУКТУН“ ШКОЛАЧЫ ӨННУКТЕРИ

Августун аяк-каа хүнеринин бирээни эртен дыштаныр хүнде Кызылдың школарынга бараалгакан «Бүгү чүвени школагы» деп ном базары бооп эркен. Эртенгиин ол шак четпээде-ле Ок-тябрьска кудумчунда уул, биче кызылчалар бөдүк-бөдүк-биле шуужуп эгелен. Өөредилге номнарын болгаш өске-даа өөредилге херекселерин хоорайнын оон садыглары шагдала садып келген. Өөредилге эгелеринге чедир каш-ла хонуктар артакан болгай. Ын-чангаш бо артак үеде хоорайның бүгү школарынга эргежок чу-гула номнар болгаш дериг-херекселдер биле хандылары оон сады-ларынның мурунда салдыган согула.

Кырында ном делгелел каан узун столдар баарын дургаар ээл-чег манаан кижилер чыскаалыккан турар болду. Оларнын аразында ада-нелер, үстүк классчылар дээр кымын чок дээр. Бо чымын чаа-ла школагын эргини артап кирер бичилер база келгиле. Эң кыдыкы столаа ады-агы өөредилге номнарын «Өнүк» аттыг төп ном садымның анык садыглары Нина Оюн болгаш Людмила Максимова садылганылар.

Бирги классчыны номнарында. — 7-8 класстарга черчине ному бар бе? — Оңу класстын номнарында, убаам — дээр үнер оон-моон дыңналып, садыгжылар аңа харылап четтикпей, ээлчег манаан кижилерге сагыш салган турар. Кыгма кандыг ном херек болдур, чымыл салгаш, өртөн каакка эрттирп-ле турлар. Бичин Коля ада-зы-биле кады мында келген. Ол бо чымын бириги класска өөренип кирер. Оларнын дилеңи эугаар херектич номнарын ап бээр, адаш-кылар өөрүшкүлүг басып ылай болду.

Өөредилге номнары-биле кожа чечен чогаал база өөредилге-методика литератураларын делген каан. Мында баш-ла сонуургактар чыгыл берген тур. Анык уруг кылашап келгеш, «Эр улустун даш-тык хевирин хевир-маймын тургузары» деп номчугашты сонуургап көрүп, кожа турган эштерин баш кыгыра-дыр. Бо-даа даарамкы-чынын тускай мергежилни чедип алган болгаш оон сонуургап чо-руур уруглар-дыр деп болады.

Сумка, портфель, карандаш, демир жүк, альбом дээр язы-бүр өөредилге херекселери садылган черде кижиле хей. Ылаңгыя «Бирги классчыга белетки» садып ап туралар мыла хей. Альбом, шыйык херекселери, демир жүк ажал-агы хонук турлар. Ол хүнү ба-зала чүгө өөредилге херекселери эвес, харын школагыа чугула хей аймаан база садылган. Ынчангаш «Өнүктүң» ол хүнү бичин садып алыкчыларынга чедишкенин күзеп кадым.

Редакторунуң оракаччы Д. О. БЕГЗИ.

КИНО

АВГУСТ 18-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Синдбадтын чедиги аян-чоруу» 10.40, «Оларга дээр чагыртп турар» 12.30, «Даг чурттугларын чаччылы» 2.30, 4.20, 6.10, 8, 9.50 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сашо» 11.15, 1.15, «Ийстер» 3.15, 5.15, «Дөртөн бир» 7.15, 9.15 шактарда.

«НИСЕЙ»: «Майтан өңкүн» 2.40, «Варшава итальян кижии» 4.40, 6.40, 8.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Чалгынарда сылдыстар» 1.30, «Танчынын сылдызы» 3.30, 5.30, 7.15, 9 шактарда.

ЧАПТЫ ТЕАТРА: «Антарктиданың дүрүмү» 5, 7, 9 шактарда.

Парктын ногаан театрына август 18-те

Бүгү-делегей конкурсузун лауреады, Бурят АССР-нин алдарлыг артизи

Цыден Бадмаевтин

Эстраттыг концерти болур

Концертке В. Петелин, Нестеров, Н. Манжеева, Н. Нели болгаш өскелер-даа киржир.

Концерттин эгелээри — кежээкиниң 8 шакта.

Кызылдын № 35 профессионал-техниктиг училищези бо училищеге өөренири-биле билдиринишкенин чорут-каннар училищеге кирериниң дугайын чугаалажыры-биле дүрген чедип келирин чарлап тур.

ДИРЕКЦИЯ.

Силерге, аңчыларга

Суг болгаш тулаа куштарын Тыва АССР-нин девис-кээринге күзүн аннаарын августун 28-те 18 шакта эгелээр. Куш адарынын нормазы мындыг: 2 кас, 6 өдүрөк, 10 сангыг тулаа куштарын чангыс аңчы хүнде өлүрүп болур.

Тыва республиканың аңчылар болгаш балыкчылар нитиелелини баштаар чери.

Хову турлаанга арыг-шеверни сагынар

Хову турлаан мында ажаллап турар бригадаларын хову участо-гунун ортузун бөдөп, дең чере, тулаалар (3 километрден чокуш-тапкан) ырады, дооунуң оруктан 100 метрден чок эвес черге туалары чугула. Хову турлаа арыг чогууга турар болза улам эки.

Хову турлаанга колдуунда чадагай сугдардан-хем суудан бол-гаш кудуктан суг алыр апар. Ижер сугу ымавыла хаагыг савага-демир азы ыш доскаар-ларга тургузар. Чадагай черден суг ап ижерде, ымавыла хлор чу-гай чачып азы хайыдырып тургаш халдаар чок болдуртп алыр.

Хову турлаанга нитиелелини чөмчөлөгө эки организааалары кол-хозчуларын калдыкчылыга уул укур-дузалыг. Хову турлаанга кужыны албанылар черден, чуунду оңгарындан болгаш мал турар черден бети дээр-ле 50 метр озадаш кылдыр кылар ужурут.

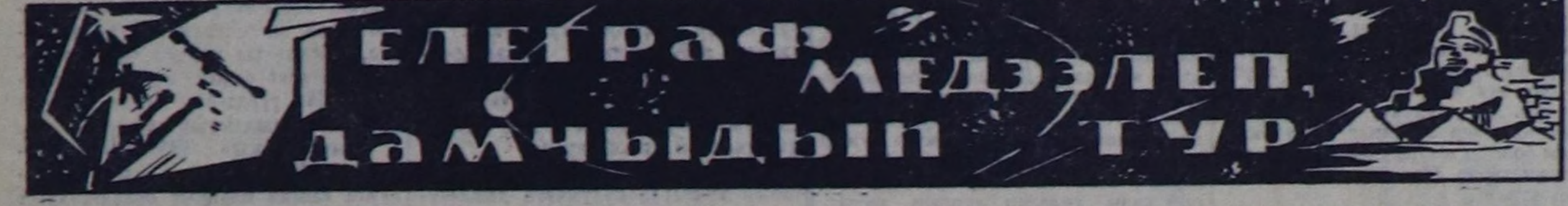
Аш-чеч аймаан кужыга тускай савага шыгжар: эътти болгаш балыкты таарыштыр кылган хааржактарга, хлест арыг шоодайга, сүтүг баалыктыг савага азы тускай билдиге тургузар. Уреличел чөмчөри бир хонукка четчир кылдыр таарыштыр эжеп ап турар. Чөмчө шой баштаа азы баалыктыг саккыңарга белеткээр ужу-рут.

Белеткен баа чөмчө дугайлыг чере шыгжары чугула, 4 шак-тан эрттир шыгжас, а соок чөмчөри (винегретти) 2 шактан ажыг шыгжас. Бир эвес хайыдырып каан чөмчө хондур арттыр диле оон соок черге шыгжар: чириниң мурунда (быдааны, мүңү) 10-15 минута хайыдырар, а ийги чөмчөри (эътти, балыкты) база ка-тап хайыдырар.

Кужия ажалдакчылар болгаш чөмчөни турар кижилер тус-ту-зунда чунар демилгил болуп ужурут. Кужияга болгаш столовая-даа эзектер, хемиркичлер-биле демисежириниң чөмчөлөрүн алыр чугула.

Хову турлаанга бок-сактыг чөмчө артыңчыларын кайы хамаан чок чыппазыне онза кичээлгил салыр. Хову турлаанга колхозчуларын санитарлыг бот-тынгыр чор-уунче уулг кичээлгил салыр херек. Колхозчулар турлаанга санита-рийн эки ажалдаарыне сагыш салыр, херек апарза бертик-бе-жел, оза-ондак болган таварылгада эчи келгиле баштайгы дуза-ны чедирип билери чугула.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

Хамаарышпас Индонезиянын 20 чыл ою

Кайы-бир улустун төөгүзүнде үн-дезин эргилдени тодаралып турар хүнер бар. Индонезиянын 105 миллион улустун амыралыгы мынд хун адуз 17-зи болу бер-ген, 20 чылды мурунда ол кал-гачык хүнде Джакартанын кы-рынга «мердека» (хосталга) дээр хей мук үнер димчиреп үнген. Ол үнер өске-даа индонезий ор-ганизацияга база чалгыткан челе берген. Хамаарышпас Индонезия Республика төөртүнгөн. Ол болза голланд колонизаторларын хей чус чылдарда туруп келген тер-гилдизшикинге төңчүп салган ав-густ революциянын тилетгези болган.

Анык хамаарышпас күрүне баштайгы базымнарында эгелеш-шыдыккан аргажок бергелерге таарышкан. Болдунуң туруп келгени-ниң ийги аймаан-ла республика Индонезияга эрги өзү-чүрүмү ха-тап тургузарын кордаан империа-листтерин халдаашкыны ойтур шаавыры-биле боо-чөспөтти холга тулар ужура таарышкан. Явага дүжүртүнгөн англи шеригер, а оон даразында голланд шериг-лер интервенцияны эгелеш болгаш үк интервенцияны Американың Каттышкан Штаттары идепкейлиг дөткөп турган.

Интервенцияларын дайын чору-дугаларын Индонезия Республи-каны үсепээринче, сепаратиста чимчээшкенин өскүдүп үндү-реринче улаандырган чимчээш-кенин-биле дүжүртүп чорутуп тур-ган. Индонезий улуска ол берге үеде ыракы Москвадан дөткөмчө-ниң күчүлүг үнү дыңналып турган. Совет Эвилели Индонезияга ко-лонизалисти күрүнеринин орту-галарын Каттышкан Нациялар Ор-ганизацияныга сойгаллап, оон де-вис-кээринде бүгү даштыкы шериг-лерин үндүрерин болгаш анык республикалар тускай догунааш-кыны күзөп көөрүп келген. Им-периялыг аткаарлар ужура таарышкан. Ынчалза-даа импер-

алистер хамаарышпас Индонезия-нын тургузтууларына шалтык че-дирип турган дең эвес политика, экономика болгаш шериг дутур-жугаларын дайында коюшкан республикага дөжүргөп чедип ал-ганар. Индонезий улустун оон сонгааргы аар болгаш шудурдү де-миселге ол кичинде адырыл хос-талырынга шийитпирлг ролду оон революсту энергияны, хосталгаже реуза шалтырплас күзөл-соруу, оон күш-ажаады ынакшылыг чоруу, а ол ышкыш социалист чурттар-дан, тайбаны ынакшылыг бүгү күштерден Индонезиянын кезээле ап келген болгаш ап-даа турар дөткөмчөи ойнап.

Индонезия Республика интер-венциялыг чедирген балгыларын экиртирин чедип алгала турда-ла, империялыг аргаа удул чар-а өнүк-чөңгөзүлери болгаш кыжа-нышкынарын эгелеш. Чамдык ортулуктарга үймезин бөдүктөр-ниң болгаш дарул-исламнын дээр-бечилериниң чөспөтти үнүшкү-нерин империялыг күткүп үн-дүргөн. Ол хоралакчы үлгүдөйлөр-ни үймезин болгаш дээр-бечилери СЕАТО-нун штавы-биле болгаш америк разведка төптери-биле харылаалыг турган. Хама-арышпас чорукту бижыглар дээр демиселди ол үе-чадазында индо-незий улус Совет Эвилелини акы-дума дузалатчыны база алган. Бистид чуртувус Индонезияны камгалар аргазын бижыглар-ынага дузалал. Голланд колониза-торларын эгелешти Барын Ири-анын эгилеп алыр дээр индонезий улустун демиселге Совет Эвиле-лини киргген уулг салышкыны индонезий нация өөрүп четтириш-кени-биле демделген турар. Моон-биле холбаштыр президент Сукар-ноун чугаалап турганы болза: Индонезияны болгаш Совет Эви-

лиени улустарын аразында найырал — ол дээрге империа-лизмге болгаш колонизализмге бу-дирмеселге хөгжөө болгаш бижык-кан найырал-дыр. Оон ужурунда ол бузулгас.

Индонезий улус бөдүнүң хама-арышпас чорукунуң чээрби чыл оон чангыс аай улуг өг-бөлө болуп уткуп турар. Чангыс аай национал күрүнеге чурттаар деп оон чус-чус чылдарда күзеп келген идегелери боттанган. Суматранын сонгу тала-зында Сабанган Барын Ирианди Меракка чедир Индонезияны девискээр шийлген, Республи-каны девискээринде 3.000 ажыг ор-тулуктар бар.

Индонезия политика талазы-биле хамаарышпас чорукту чаалап ал-ган соода экономика талазы-биле тускайлан чорукту чедип алыры-нга бир эи чугула согулазын кыл-дыр көрүп турар. Республиканы экономика талазы-биле артакан ко-лонизалисти уруктаар оона зар-беге турган. Чуртка голланд кал-дыр тергилдиз турган, англи болгаш америк монополиялар база-ла күнүгү тургуштары эжелеш турган. Олар индонезий экономика-ны сандарларын болгаш ботта-рынык политиктиг негелдерин чазакка дөжүргөн орадажып тур-ган. Ынчалза-даа оларнын ол кор-даашкынары база бурап дүшкен. Чурт экономика талазы-биле ха-маарышпас чорукту бижыгларын-н оруунга чаа улуг базымны кылган. Бар сеп-девискээрин эу-гаар алыр, бо чылдык июль төн-чүзүнде даштык капиталды өн-чүзүң 90 хуу ажыг индонезий күрүнеин холууче шилчез.

Англи болгаш америк компания-лар Индонезияга боттарынын өзү-чүрүмү дөжүргөн калчаар ора-далып турганын бо оозуруткан бижээ автор көргөн. Олар нефть продуктулар ажаллап кылышкы-нын болгаш чурттуң кывар чүдү-биле хандырылганын контроллап турган. «Калтекс» дээр америк фирманың азы «Шелл» дээр англи-голланд фирманың бензин кудар колонизаторын индонезий оруктар-да чер болганга көрүп болур. Даш-тык эжелекчилерин политиказы-нын түнелинде, каучук болгаш шай плантациялар буураашкы-га таарышкан турган. Эң кылдыр фирмалар эи аймаанга өртөктерин кара туразы-биле доктаады тур-ган.

Ам «Калтекс» биле «Шелл» фир-

малары индонезий чазактын кон-тролонга алган. Колдуунда Ан-глияны, АКШ-тын, Бельгияны болгаш өскелерин-даа монополия-ларын холууга турган даштыкны бүгү плантациялар база чазактын контролунче шилчез. Ол чорук индонезий бюджетке база таарым-чалыг салдарын чедирген. Даш-тык компанияларын өнчүзүп на-ционаластаан түнелинде чүгө бо чымын бөзүн Индонезия даш-каар үндүрери чангыс болган ба-раанырында 200 миллион доллар хире арыг орулганы алыр. А оон мурунда ол орулганы даштык капиталистер кончаа хевир-биле үтөп ап турган болгай.

Национал экономиканы тургу-зынга Индонезия улуг дузалат-чыны Совет Эвилелинден ап турар. Барын Яваа шаанда сураа үн-мези улуг эвес хоорай Чилеоний ам бүгү индонезий ортулуктарга билер апарган. Ам ында бистид чуртувустун киржилгези-биле ин-донезияда баштайгы металлургия заводун тулуп турар. Ол завод чүлүк 100.000 тонна кан шуктук кычулуп болур. А Чилеалта су-перфосфот заводун тулар талазы-биле улуг дузалатчыны совет тур-дугулар индонезий улуска көргү-дүп турар. Ук завод индонезий шөлдерин дүжүдүп бедилер арга-ны бээр. Оон өске индонезий ор-тулук — Суматрада совет тускай эртенгилер болгаш индонезий ажалчылар Асхан хемде гидро-энергетиктиг комплексин тузуу-нда кол-толудан туттунуп алгаш ажаллап турар. Ол болза Муруну-Чөн Азияда ындиг хевирин эи улуг бузурдугелеринин бирээни болур. Калимананда совет кижилер чазаклыг оруктары кылы-рыга индонезийлерге дузалыг турар.

Индонезия биле Совет Эвилели-нин аразында чедишкенин хөг-жүп турар найыралчы харылаа-лар ылаңгыя Вьетнама америк империялыгтерин агрессиязы Му-рун-Чөн Азияны улустарын аймак чок чорууга ам кыжанып турар үеде онза эргежок чугула антиимпериалист күштерин чангыс эви бижыгларынга дуза-лап турар. Ынчангаш бо хары-лааалар моон сонгаар-даа бижы-гар дээринге кандыг-даа чиги-нч турбас ужурут, чүте дээр, империализмге болгаш колониа-лизмге удул, тайбаны камгалар дээр демиселге ийи чурттарың улустарын эрге-ажактары нити-ли болуп турар.

В. ХАРЬКОВ.

(СЭТА).

Свёкла болгаш морковь

Ногааларын, оон иштинде мор-ковтук болгаш свёклаанын хоолу-луг чоруп ында-ла улуз эвес. Чижээ, 100 грамм моркови 35 ка-лорийлерин, а свёкла—40 хире-калорийлерин бээр. Ылчаага бистид ногааларын ажыктымнын дугайында чугаалап турар чүе-вис дээр, калорийли эвес, а оларда бар витаминер, ушук клетчатканын үсүлг минерал-дыг дустары-дыр. Оон анында ол ногааларын аманы кончуг чаа-гай, өске ногаалар-биле, а ол ыш-каш эш болгаш балык-биле хо-луптарга оларнын организмге шингээттиги дыка эки.

Кижичеминге хергелээр свёкла-да фосфоруң, калийиниң, маг-нийиниң, демириниң дустары, а ол ышкыш чигир, органиктиг кисло-талар — яблуктун, сүтүн, ди-

монун кислоталары элек болуп турар. Свёклаанын органиктиг будумели бетан чөм-биле холаан дриг болгаш ушук белоктарын хайла-дырыныга, а ындиг болганда улам ылай шингээлринге, баар-нын ажылы чингелди турар хо-лини тыымдырыныга, үстүн хууушукундан баарын баш удул камгалал урар будумелдер-нин солчулгазына «ижи турар бидингир.

Бижыгаш, винегрет-биле хо-лааш, ушук үзү кудуп каан свёкла-ны хан дамырлары тарлаар, хан батышкыны улагыр аарыг-лар үезинде, баарын болгаш бү-ректин аарыгарынын, чоон шө-йүндүн тырмактар аарыгарынын үезинде чиирин сүмелс тур-рар.

Морковь база-ла ажыктыг. Кы-

зыл өнүгү морковьта чигир бол-гаш крахмал 8 хуу чедир, шоолу-луг эвес сангыг ус, бичиле-ле хей азоттуг будумелдер болгаш клет-чаткалар бар болуп турар. Мор-ковтын 89 хуу хирези суг, а ви-таминин солуп турар каротин морковьта база-ла бар. Витамина-р кызыл морковьта хей, олар морковьтун даштыкы картында чыгыган болуп турар. Ындыг бол-ган төдөдө, витаминерин хевээр арттары-биле морковьтун кар-тын аштаваза чогуур. Ону эки чуп каапканы дээр.

Морковьтун каротин кижиниң организмге баргаш, чүте устер-нин киржилгези-биле А витамин болу бээр. Ынчангаш эччилер кандыг-быр устер бар болуп турар чик эргенге чөмчө чиген соода дораан-ча чик морковьту чиири сүмелс турар.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүделенин чанында паралаг эргелелиниң типографиязы.

ТС—00699.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетиники — Бравченко кудумчуу бажы № 3. ТЕЛЕФОНЫ: Редакторун 24-63, редакторун оракаччыларын 35-24, 25-38, харысалгалыг секретарын 23-35, партийни амырал кидизини 23—54. агитация болгаш пропаганда база көдө ажал-агы кидизини 27-13, үлгүдүр кидизини 22-64, чаага, ажалың болгаш көдө корреспонденттер база совет тургузуп болгаш амырал кидизини 21-27, иштиги информация кидизини 20-60 бухгалтерияны 31-75, корректорларын 21-47, 27-41. Солун келбеге барганда 32-75 телефонго долгаш.